

נחלת ה'

גליון 57 – תשרי תשע"ט

מעניני הפרשה

תשובה בגאולת משיח בן יוסף ובגאולת משיח בן דוד.
דבר העורך
מדוע ישראל מסרו נפש על מילה ולא על תפילין.

נבואות ה' לאחרית הימים
סדר הגאולה: א. קיבוץ גלויות ב. חבלי משיח ג.
תשובה ד. גאולה שלמה.
כי רצו עבדיך את אבניה
מהר"ל דיסקין ותלמידיו – על שיבת ישראל לארצם

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 57 עשרת ימי תשובה תשרי תשע"ט

מענינא דיומא

תשובה בגאולת משיח בן יוסף ובגאולת משיח בן דוד

כתוב ב"פרשת התשובה" (דברים ל, א-ג)

"והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הבקרה והקללה אשר נתתי לפניך, והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחתה ה' אלהיך שמה: ושבת עד ה' אלהיך ושמועת בקולו בכל אשר אנכי מצוך היום אתה וקניך בכל לבבך ובכל נפשך: וירק אח"כ וישב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבעך מפל העמים אשר הפיצה ה' אלהיך שמה" מבואר שבתחילה יעשו תשובה, ואח"כ תהיה גאולה "קיבוץ גלויות".

וצריך ביאור, שכנגד זה בהמשך הפרשה משמע להיפוך: שבתחילה יתקבצו לארץ ישראל, ואח"כ יעשו תשובה. וכפי שממשיך הכתוב (פסוקים ד-ז):

"אם יתנה נדחך בקצה השמים משם יקבעך ה' אלהיך ומשם יקסדך: והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותי וירשתה... וירק אח"כ ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבבך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיה... ואמתה תשוב ושמועת בקול ה' ועשית את כל מצותיו... כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמר מצותיו וחקותיו... כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך".

ב"גאולת בעתה"

"והביאך ה' אלהיך אל הארץ" - ואח"כ - "ואמתה תשוב ושמועת בקול ה'"

ומיישב פה שלישי להגרא - הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זיע"א (ש"ס פלח), דרוש לשכת תשובה, ח"ט 2 - עמוד קט, ע"פ מה שכתוב (ושעיה ס, כג) "אני ה' בעתה אחישנה", ואמרו חז"ל (סנהדרין כח, א): "זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה".

כלומר, מבאר ר' יצחק אייזיק חבר, בוודאי בין ב"זכו אחישנה" ובין ב"לא זכו בעתה" - צריך תשובה בשביל לזכות לגאולה, אמנם ישנם שני חילוקים ביניהם:

א. שב"זכו אחישנה" - הגאולה באה ע"י תשובה רצונית מאהבה - שעם ישראל מתעוררים מעצמם לעשות תשובה, שאז הם נגאלים גם קודם הקץ האחרון, ועל זה נאמר "זכו אחישנה".

וב"לא זכו בעתה" - הגאולה באה ע"י תשובה הכרחית - שאם מגיע הקץ האחרון ועדיין ח"ו לא יעשו תשובה מעצמם - "אז יצטרך הוא יתברך לעורר ישראל בתשובה ע"י יסורים גדולים וחבלי משיח וצירוף אחר צירוף...".

ב. שב"זכו אחישנה" - התשובה קודמת ל"קיבוץ גלויות".
וב"לא זכו - בעתה" - מכיון שהגיע הקץ האחרון, בתחילה הקב"ה מקבץ הגלויות אפילו שעדיין לא עשו תשובה, ורק לאחר שנתקבצו הגלויות, הקב"ה מכריחם לעשות תשובה, ואז הגאולה נשלמת בכל יעודי הנביאים שנתנבאו על הטוב והניסים שיהיו בימות משיח בן דוד.

ובזה מיישב הגאון רבי יצחק אייזיק חבר את הקושיא הנ"ל ב"פרשת התשובה", שתחילת הפרשה מדבר כלפי "זכו אחישנה" - ולכן התשובה קודמת לגאולה, והמשך הפרשה מדבר ב"לא זכו בעתה" - שמכיון שהגיע הקץ האחרון, כביכול אין ברירה לפני הש"ת, אלא קודם הוא מקבצם לארץ ישראל, ואח"כ הוא מכריחם לעשות תשובה.

ונביא את לשונו של הגרי"ח:

"והמשכיל לדקדק בדברי קודש אלה, יראה לעיין היאך רמז הכתוב כאן - ענין ההפרש הגדול שבין ערכי ב' הגאולות האלו [אחישנה ובעתה], והוא: שאם ישראל ישובו מעצמם בלא 'אתערותא דלעילא' תחילה - אז התשובה יקדם לגאולה, מאחר שעדיין לא הגיע זמנו האחרון, רק ישראל ממעשיהם הטובים ובתשובתם הגמורה יעוררו הגאולה למעלה, ולכן 'והיה כי יבאו וכו' והשבת אל לבבך ושבת עד ה' אלהיך" - והיינו תשובה מאהבה שמגיע עד כסא הכבוד, כמאמר רז"ל שם (יומא פ, א), וז"ש שם 'ושמועת בקול ה' בכל לבבך' - והיינו מאהבה, ולכן [בתחילה כתוב: 'ושבת עד ה' אלהיך, ורק אח"כ 'ושב וקבעך'".

ואח"כ מדבר ממדרגה שניה, שהוא 'בעתה' ח"ו - כשלא יהיו זכאין, שאז יתאחר זמן הגאולה לאורך ימים, עד אשר 'והיה נדחך בקצה השמים' וכו', ואז כשיגיע זמן [קץ הגאולה] - יקדם התעוררות הגאולה לתשובת ישראל מדרכיהם, כי אורות הגאולה ינוצצו מקודם - לצד הזמן המיוחד לכם [מכיון שהגיע הקץ האחרון], ואח"כ יצטרך כביכול הוא יתברך לעורר ישראל לתשובה [ולכן בתחילה כתוב: 'והביאך ה' אלהיך אל הארץ, ורק אח"כ: 'ומל ה' אלהיך את לבבך וכו' ואמתה תשוב ושמועת', ולא הזכיר כאן 'בכל לבבך ובכל נפשך', כי התשובה הזאת לא תהיה מאהבה, אלא ע"י

דבר העורך

בימים אלו, עשרת ימי תשובה, שבהם נאמר 'דרשו ה' בהמצאו', עוסקים כלל ישראל במצוות היום, 'לפני ה' תטהרו'.
מבואר ברמח"ל (אגרות רמח"ל אגרת מג) שכל העבודה שלנו לאחר חטא אדם הראשון, תכליתה היא - המשיח, דהיינו תיקון חטא עץ הדעת, והעליה לעץ החיים, וזה לשונו:

מי [אשר] עמד בסוד ה' וידע אורחותיו, ידע באמת, שסוף כל המאורעות ישראל וכללותם - תרין משיחין... אף כי כל העבודה וכל גלגולי העולם אחר חטא אדם הם, ותיקונו - המשיח. על כן מעטים יהיו הדרושים - אשר או לא יתחילו מאדם, או לא יגמרו במשיח.

וממילא, התשובה שהיא שורש כל התשובות - היא להתקרב צעד אחר צעד לעץ החיים. ונרחיב בדברים בס"ד.

*

חז"ל אומרים (שבת קל, א):

'תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון עבודת כוכבים ומילה - עדיין היא מוחזקת בידם, וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון תפילין - עדיין היא מרופה בידם'.

וצריך להבין, מהו המאפיין המיוחד של 'מילה' - שחז"ל נקטו אותה כדוגמה לכל המצוות שמסרו נפש עליהם, ומה המאפיין המיוחד של מצוות 'תפילין' - שחז"ל נקטו אותה כדוגמה לכל המצוות שעדיין לא מסרו נפש עליהם.

*

כדי לבאר את זה, נביא את תוכן דברי הרמח"ל בכמה מקומות (ואלי כמסד עמוד כט-לא). ועיי' עמוד קל - 'תפילות רמח"ל, שמה - ועיין גליון 53 'מענינא דיומא':

כאשר אדם הראשון נכנס לגן עדן צוה אותו הקדוש ברוך הוא לאכול מעץ החיים, ומעץ הדעת לא לאכול. האכילה מעץ החיים והאכילה מעץ הדעת הם שני סוגי עבודות ה'.

הרמח"ל כותב (אגרות רמח"ל אגרת פט):

'כי שני מיני אהבה יש, אהבת הקדוש ברוך הוא, ואהבת השכינה. אהבת הקב"ה היא הנמצאת בכל חסידי ישראל השומרים משמרת אלקיהם באמת וחרדים על כל דבר מצוה, סור מרע ועשה טוב. אך אהבת השכינה היא החפץ והתשוקה לתקן השכינה תיקון ממש על פי סודיה ומדריגות בנינה, וזה הנבחר לה' אשר בזה שובחו כל איתני עולם, וההפרש בין קמאי לבתרא... כי זה כל האדם, להיות עבודתו באהבת השכינה נוסף על אהבת הקב"ה'.

כלומר, תר"ג המצוות אשר בידנו - הם עבודת תיקון 'עץ הדעת טוב ורע' שנגזר עלינו לתקן, לאחר שאדם הראשון חטא. ואע"פ שמלכתחילה הקב"ה ציווה על האדם שלא יתעסק עם עץ הדעת טוב ורע, אך לאחר שהאדם חטא - מעתה ניתן לו בהכרח מה שרצה בבחירה, והוא צריך לעמול ולתקן את עץ הדעת טוב ורע, ע"י טורח התר"ג מצוות.

מאידך, עבודות שמוגדרות במיוחד כ'תיקון השכינה' [להלן יתבאר מה הם עבודות אלו] - הם 'עבודת עץ החיים', כי כאשר מתקנים את השכינה היא עולה להתחבר עם עץ החיים, ומעלה אותנו בעקבותיה אל עץ החיים. והם נקראים 'עבודת הגאולה'.

(עיי' זו"ק בלשית מנח, ב; בלק קפח, ב; תפילות לרמח"ל ק).

*

והנה התפילין שבראש - מסמלים את 'עץ החיים', הן משום שהראש הוא הגבוה מכל הגוף, וכן עץ החיים גבוה מעל עץ הדעת. והן משום שהתפילין הם על מוח החכמה שבראש, שהוא מקור החיות של האדם, וכמו שכתוב (קהלת ז, יג) 'החכמה תחיה בעליה' [החכם בגימטריא חיים]. ולכן אמרו (מנחות מז, א): 'ואמר ר"ל: כל המניח תפילין מאריך ימים' [שער הכוונות: דרושי תפילין דרוש ג].

ולכן מבואר בדברי חז"ל שמצוות תפילין שייכת במיוחד לגאולה, וכמו שאמרו (תקוני זוהר, תיקון ו מתקונים אחרונים):

'קול צפיר נשאו קול יחדו ירגנו, כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון - באותו זמן [של הגאולה] הקדוש ברוך הוא משבח אותה 'ראשך עליך ככרמל' - זה תפילין של ראש...'

ואילו שאר גופו של האדם, וברית מילה שהוא ראש הגויה, מסמל את עבודת תיקון 'עץ הדעת טוב ורע', שהעבודה היא להפריד את הרע מהטוב, וכן מצוות מילה היא להפריד את הערלה שהיא הרע - מהטוב. וכמ"ס הרמח"ל (אגרות רמח"ל ואלא, עמוד מ): 'שעדיין צריך התיקון של עץ הדעת טוב ורע - שהוא בסוד היסוד [ברית מילה] להעביר ממנו הערלה, וממילא ברית מילה - מסמל את 'עבודת הגלות'.

וכתב הגר"א (בציאורו לחיקוני זוהר תיקון מ, דף פט מדפי הגר"א):

...וזה [וחה הקדש במידה נמוכה] לא פסיק ממנה תמיד אפילו בגלות - בגין ברית מילה דלא פסיק מישאל ומקיימין תמיד - כל מצוה שמסרו כו' עדיין וכו'.

*

וזהו שבאה הגמרא ללמדנו: עם ישראל מסרו את נפשם על מצות מילה - כלומר, שמסרו נפשם על עבודת תיקון עץ הדעת טוב ורע, [וכן מסרו נפשם על עבודת סוכים, שהוא בחינת ברית מילה, וכמו שאמרו (שיר השירים כה, ב, יב): 'עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ... הַגִּיעַ זְמַנָּה שֶׁל עֵרְלָה שֶׁתִּזְמַר... הַגִּיעַ זְמַן עֲבֹדַת סֻכִּים שֶׁלֶּהן שֶׁתִּעֲקֹר], אך עדיין עם ישראל לא מסרו את הנפש על תפילין - על עבודת העליה לעץ החיים, וזהו משום שכאן נמצאת עיקר העיקרים של מלחמת הסט"א בעם ישראל, מאדם הראשון ועד ביאת המשיח.

שגם כאשר הסט"א כבר מסכימה להיכנע לכך שעם ישראל יעבדו את עבודת תיקון עץ הדעת טוב ורע, [שבבחינת מסוימות הרי זה מה שהיא רצתה מלכתחילה] - אך על דבר זה, שעם ישראל יעשו את עבודות תיקון השכינה, אשר הם מעלים את השכינה, ואותנו בעקבותיה, אל עץ החיים - על זה הסט"א לא מסכימה בשום אופן להיכנע, ועל זה היא נלחמת במסירות נפש - אותה מלחמה שהנחש עשה כדי להוציא את אדם הראשון מגן עדן, וממילא המסירות נפש על תפילין, על עבודת העליה לעץ החיים - זו מסירות נפש יותר גדולה מכל המצוות. ולכזו דרגה של מסירות נפש - עדיין עם ישראל לא הגיעו. ומוטל עלינו להשלים דבר זה, כדי להשלים את תיקון כל הדורות, ולזכות לביאת המשיח.

עכשיו נשאלת השאלה, מה הם העבודות שמוגדרות לתיקון השכינה - עבודת עץ החיים? התשובה לכך מבוארת בדברי חז"ל (ילקוט שמעוני שמואל א רמז קו):

'תני ר' שמעון בן יוחאי אומר... בשלשה דברים עתידים למאוס 'במלכות שמים', 'במלכות בית דוד', 'ובבנין בית המקדש', אימתי מאסו שלשתם, בימי ירבעם, הדא הוא דכתיב (שמואל ב - כ, א) 'אֵין לָנוּ חֶלֶק בְּדָוִד' - זו מלכות שמים [שהשכינה היא מלכות שמים - נקראת דוד, וכמו שאמרו בזהר (מ"ג דף טז, ב) כנסת ישראל דאתקריאת סיהרא והוא דוד - ועיין זוהר תרומה קעה, ב]. 'ולא נחלה לנו בבן ישי' - זו מלכות בית דוד, 'איש לאהלו ישראל' - ולא לבית המקדש, אל תקרי לאהלו אלא לאהלו'.

ומבואר כאן שלשה דברים האחוזים זה בזה:

א. מלכות שמים - השכינה. [שתיקונה הוא בעיקר ע"י לימוד זוהר, כל אחד כפי מדרגתו, שעל זה נאמר 'וראיתיה לזכור ברית עולם - ברוין דאורייתא' (רמב"ל אלגת פט)].

ב. 'מלכות בית דוד' שמייצגת את מלכות השכינה. ולכן כל מאורע שאירע במלכות בית דוד - אוי' באתערותא דלתתא איתער לעילא' שגם כן אירע כנגדו אותו מאורע במלכות השכינה, וכמו שכתב רמ"ד וואלי (נכאשק, ח"צ, עמוד תשנ"ו): 'כי מלכות בית דוד קשורה במלכות שמים, ולכן המאורע שלהם שוה בכל הזמנים. ולכן תראה שאמר הנביא: וביקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם, כאילו היו כביכול שוים בכל הענינים שלהם'.

ג. 'ארץ ישראל' שהיא גוף השכינה (רמב"ד וואלי כראשית ח"צ עמוד תכ"א. וכן בעוד עשרות מקומות בזהר). [שממילא יוצא שביאת המשיח יכביש ארץ ישראל - בחינה אחת הן, וכמו שאמרו (זו"ר חוקת, פה, ב, ב): 'זוהרין אזכור - אירעא קדישא - סוכת דוד'. וכן מצאנו בעוד מקומות, ואכמ"ל]. [והאריך בשלש דברים אלו שהם תיקון השכינה - הגאון רבי יוסף ענגיל זצוק"ל בספרו 'אוצרות יוסף' (חלק ג, דף לג, ב ואילך - מלאמד דוד. סימן ז)].

*

והתיקון למאסה בשלש הדברים הוא 'אחר ישוב בני ישראל' - ובקשו את ה' אלקיהם, ואת דוד מלכם, ופחדו אל ה' ואל טובו - באחרית הימים' (נאשק ג, ה). ודרשו חז"ל (ילקוט שמעוני סס: 'אר' סימן בר מנסיא אין ישראל רואין סימן גאולה לעולם עד שיחזירו ויבקשו שלשתם, הדא הוא דכתיב 'אחר ישוב בני ישראל ובקשו את ה' אלקיהם' - זו מלכות שמים, 'ואת דוד מלכם' - זו מלכות בית דוד, 'ופחדו אל ה' ואל טובו' - זה בית המקדש'.

[ויש גירסא בפסיקתא: 'עד שיבקשו את] הארץ אשר מאסו אבותינו, שנאמר וימאסו בארץ חמדה' (יוסף חן' דף פה, ב). וגם לפי הגירסא שלפנינו, הדרשה לבית המקדש, והדרשה לארץ ישראל - דבר אחד הם. שהרי ארץ ישראל היא התפשטות קדושתו של ביהמ"ק רמב"ד וואלי דברים משנה למלך, עמ' ממו; ויחזקאל עמ' סאח].

*

ועל שלשה דברים אלו - ניטשת מלחמתה הגדולה של הסט"א, שהיא רוצה שלעולם ועד תהיה עבודת ישראל בתיקון עץ הדעת. והיא רוצה שהאדם יכפיל מאה פעמים - יותר מחיובו - את טירדתו בעבודת תיקון עץ הדעת טוב ורע, העיקר שלא יהיה פנוי לחשוב לתקן את העליה לעץ החיים, בבחינת מה שאמר פרעה 'תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו ...'.

ובכלל הענין הזה, הוא מה שהיצר הרע מערים חומרות תירות לתיקון עץ הדעת טוב ורע - העיקר שתהיה סיבה למה לא לתקן את העליה לארץ ישראל, שהוא תיקון העליה לעץ החיים, וכפי שהיה בבני בבל שיצרים השיאם שלא לעלות לארץ ישראל (ראה גליון 43).

וה"ר שזנחה בשלימות בעשרת ימי תשובה ובכל ימות השנה - לזשבת עד ה' אלהיך - שעיקרו הוא ה'אחר ישוב בני ישראל... לעלות למקום התפילין - לעץ החיים. דרך תיקון השכינה ומלכות בית דוד וביהמ"ק וארץ ישראל, ואז נזכה לתפילין - אראנו נפלאות'.

בברכת התורה, העורך

תזכורת נפלאה ונחוצה ליום הכפורים:

* הכפרה ביום הכפורים - רק ע"י "הנהגת היחוד", שהשי"ת מנהיג באהבה ובמתנת חינם שלא לפי המעשים (בעיקר כאלף השביעי, ומעט ג"כ בתוך ה' אלפי שנים, כגון ציו"כ ובהכאת הגאולה - גליון אלול תשע"ח, 56, 'מעניינת דיומא' פ"ג; אייר תשע"ח, 52, במדור 'החולפא היא ההיפך של האמונה בהנהגת היחוד').

* בכדי לזכות כראוי ל"הנהגת היחוד" - צריך להזכירה ולהאמין בה, וזהו הזכרת י"ג מידות של רחמים בימים אלו (גליון אייר תשע"ח, 52, 'מעניינת דיומא' פ"ג).

* עיקר האמונה והזכרה ב"הנהגת היחוד" - בארץ ישראל (גליון אייר תשע"ז, 26, 'נפלאות ה'; ניסן תשע"ח, 51, 'נדב העורך'; אייר תשע"ה, 52, 'מעניינת דיומא' פ"ד ובמסגרת - 'ועי' גליון חב' תשע"ז, 29, 'מעניינת דיומא').

* המלכת הקב"ה בימים אלו - תלויה ב"והורששתם את כל יושבי הארץ מפניכם" (שאברהם קרלו להכנסה "אלוה" על שלא"ר עוקר ומכניס דיומא כח"י" - גליון ערב ר"ה תשע"ח, 44).

יסורים גדולים ובירור ומירוק וזיכור, כמו שכתבנו".

ימות משיח בן יוסף - הם עצמם "עקבתא דמשיחא" שבהם אור וחושך משמשים בערבוביא

על פי דבריו אלו של הגר"א חבר - יתבארו היטב דבריו ב"ליקוטי הגר"א" (דף מ, ב - מ"א, א).

"דתרין [שני] משיחין הם... ומשיח בן יוסף הוא תחלה, שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות, שהוא הגואל הראשון, ולכן אז יתגבר הסט"א ביותר - בעקבות משיחא, שהנחש אחיזתו בעקב, בסוד ואתה תשופנו עקב, ויגע בכף ירכו, והוא בהוד כידוע...".

מבואר שימות משיח בן יוסף שבהם מתקבצים הגלויות - הם הם הימים הנקראים "עקבתא דמשיחא", שעליהם נאמר כל ההתדרדרות הרוחנית של "עקבתא דמשיחא" שנשנתה במשנה בסוף מסכת סוטה: "ומלכות תהפך למינות, ואין תוכחת, בית וועד יהיה לזנות... וחכמות סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת... פני הדור כפני הכלב", ורק אחר כך בא משיח בן דוד.

והקורא דברים אלו תמה ממה שמבואר בפרשת התשובה - שכשישובו לארץ ישראל כבר יהיו צדיקים גמורים, ואיך יתכן שאז יהיה המצב של "מלכות תיהפך למינות" וכו'?

אמנם הן הן הדברים, כי משיח בן יוסף הוא תחילת הגאולה, וכשמגיע הקץ האחרון הקב"ה מתחיל את גאולת משיח בן יוסף, ורק אח"כ הקב"ה מכריח את ישראל לעשות תשובה. וכנ"ל.

אם לא יזכו ותהיה 'בעתה' - בתחילה תבא 'פקידה' דמב"י

ואח"כ יתקיים "...ובתקמה שפופה אַמְלוֹך עֲלֵיכֶם"

והדברים מבוארים ג"כ בדברי הגר"א, ונביא מ"אבן שלמה" (פסק יא, סעיף ט) שם מובאים דברי הגר"א (בציאורו לחיקוני זוהר תיקון כ"ב - ע, א):

"... כי יש קצים בכל דרא לפי הזכיות של פקודין, וכמ"ש (תהלים לה, ז) 'היום אם בקלל תִשְׁמְעוּ' כו', אבל קץ האחרון לא תלוי בתשובה אלא בחסד, כמ"ש (ויחזקאל פרק כ' - פסוקים ט"ז, י"ד; כ"ב) 'אָעֵשׂ לְמַעַן שְׁמִי כו', וכמ"ש בתפלה למען שמו באהבה".

ובהגה"ה שם הביא קיצור מביאור הגר"א בכמה מקומות, וז"ל:

"מה שאמרו (נאשק השנה יא, א) רבי אליעזר אומר בתשרי עתידין ליגאל [ור' יהושע אומר בניסן עתידין ליגאל] - אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי מתחילה תהיה פקידה בתשרי [א.ה. "פקידה" - הוא גאולת משיח בן יוסף (עיין גליון 47) שתפקידו לעשות 'קיבוץ גלויות', וכנגד משיח בן דוד נקרא 'זכירה', וכמ"ש הגר"א חבר זיע"א ('ליקוטי הגר"א' סג, ב): 'בתחלה (יבא) משיח בן אפרים (זה משיח בן יוסף), ואח"כ משיח בן דוד... ע"י משיח בן יוסף יהיה גאולה משעבוד מלכויות, שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות, ועל ידי משיח בן דוד חירות ממלאך המות".

ומש"כ שהפקידה תהיה בתשרי - מקורו בזה"ק משפטים (קכ, א), והוא כינוי לתקופה שבה הגאולה מצד הדין, שזהו תקופת משיח בן יוסף, כמו שתשרי הוא החודש של יום הדין ר"ה (עיין ציואר הגר"א על זוהר משפטים סס - 'יחל אור' ספר שנות דף יב, א ד"ה 'זוהלי איהו'; וס' דף לג, ב בליקוטים ד"ה 'חא דפליגי'; ובציאור הגר"א לחיקו", תיקון כל דף סא, ב. כד"ה 'לחי הו נפקין').

ואם היו זוכים ל'אחיזנה' - אז היתה הגאולה [בחלק של מב"י] בשלמות, ואז היו יוצאים בעושר [שמשיח בן יוסף היה מולך בגלוי בכבוד ובעושר].

אך אם חלילה לא יזכו, ותהיה 'בעתה' - לא תהיה אז רק 'פקידה', כמו שהיה בבית שני בימי כורש [= שאמנם עלו מחו"ל לארץ ישראל, אמנם עלו בעניות ובבזיון וללא ניסים גלויים, וכמו שאמרו בזה"ק כי תשא (קפט, ב)], ואז יהיה להם חבלים וציירים גדולים, ועל זה נאמר (ויחזקאל כ, לג) 'אם לא בְּיָד תִּזְקָה כו' ובתקמה שפופה אַמְלוֹך עֲלֵיכֶם, ואח"כ יגאלו בניסן ברחמים גדולים'. [א.ה. "ניסן" הוא כינוי לתקופה שבה הגאולה מצד החסד, שזהו תקופת משיח בן דוד. וכנ"ל בזה"ק משפטים (קכ, א)].

[ואגב אורחא, יש להקדים לכל הזכרת התאריכים בגאולה, שהתאריכים זה מדרגות (עיין ב"אגרות רמח"ל פ"ב: 'ואותם המדניגות עכשו הם לו ימים וזמנים'. וב"תפילות רמח"ל" (קנא): 'ח' מלכות עומדות עליהם. וס' ז' שנים של בית המקדש'). וגם כאן מש"כ שבתחילה תהיה פקידה 'בתשרי' ע"י משיח בן יוסף - הכוונה למדריגה ששמה תשרי. ומש"כ בהמשך דבריו שאחרי ה' חדשים בניסן תהיה הגאולה השלימה דמשיח בן דוד, הכוונה אחרי שיגיעו לאותה מדרגה ששמה ניסן (עיין זו"ס'ק משפטים קכ, א). וההפרש בין תשרי לניסן הנ"ל יכול לקחת עשרות ומאות שנים].

א"כ מפורש בדברי הגר"א, שכשיגיע הקץ האחרון - ה"קיבוץ גלויות" של ימות משיח בן יוסף, יתחיל קודם שיעשו תשובה, ורק אח"כ יתקיים הכתוב (ויחזקאל כ, לג-לג) 'וְהָעֵלָה עַל רִיחָם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אָמַם אֲמָרִים נִהְיָה כְּגֹזִים כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשֶׁרֶת עֵץ נֶאֱבָן: סִי אֲנִי נֶאֱמַם ה"א אִם לֹא בְּיָד תִּזְקָה וּבְזִרְעוֹ נִטְוִיה וּבְתִקְמָה שְׁפֹפָה אַמְלוֹך עֲלֵיכֶם" - שהקב"ה מכריח את ישראל לעשות תשובה ע"י יסורים, ואח"כ יבא משיח בן דוד.

במגילת רות (ג, ח-יג) כתוב, שרות ביקשה מבועז:
"וּפְרָשֶׁת כִּנְפָה עַל אֶמְתָּהּ כִּי גָאֵל אֶתָּה". וענה לה בועז:
"נָעֻמָּה כִּי אֶמְנָם כִּי גָאֵל אֲנִי, וְגַם לֹא יִשָּׁא אֶת קְרֹב מִמֶּנִּי: לִינִי הִלְלָה וְהִנֵּה בְּבִקְרָה, אִם יִגָּאֶלְךָ טוֹב יִגָּאֵל, וְאִם לֹא יִחַפֵּץ לִגָּאֶלְךָ וְגִאֲלִיתִי אֲנִי, סִי ה', שְׁכָבִי עַד הַבֹּקֶר".

וביארנו חז"ל (תקוני זוהר תכ"א, דף נ, ב):

"אם יגאלך טוב יגאל - אם יעשה בך ישראל מעשים טובים... ואם לא יעשו בך מעשים טובים - וגאלתיך אנכי".

וביאר הגר"א (סד קס נז, א) מפני הגר"א: "אם יגאלך טוב, וכמ"ש "זכו אחישנה", ואם לאו "עד הבקר" קץ האחרון שהוא בחסד ולא בזכות, והוא בעתה".

כלומר, אם לא יעשו מעשים טובים, והיו במצב של "לא זכו" - כנסת ישראל תצטרך להמתין עד הבקר, והיינו הקץ האחרון, "בעתה", ואז הגואל יגאלנה.

ואמנם במצב זה הגאולה באה בדין ובסורים. וכדלהלן:

בועז - משיח בן יוסף

פלוגי אלמוני - משיח בן דוד

בוזר חדש רות (חלק ג') עמוד סקל כסולת "מתוך מדע" מבואר, שבועז - הוא משיח בן יוסף, ופלוגי אלמוני הנקרא "טוב" - הוא משיח בן דוד, אשר עליו אמר בועז "וגם יש גאל קרוב ממני" - יותר קרוב לגאלך. קרוב הרבה לעולם הבא, והיינו העליון".

כלומר, משיח בן יוסף הוא מצד הדין - שהוא השמאל של הקדושה, ומשיח בן דוד הוא מצד החסד - שהוא הימין של הקדושה (ועין זו"ס משפטים קכ, א; כעלונות, קנ"ג).

ואמר לה בועז: **"אם יגאלך טוב יגאל - אם יעשה בך ישראל מעשים טובים.."** - שאם תהיה לה זכות - משיח בן דוד יתחבר למשיח בן יוסף, וזה יגרום: א]. שהגאולה תבא קודם הקץ האחרון. ב]. ובאופן של חסד ללא יסורים, כי משיח בן דוד ישפיע את שפע החסד שלו.

אמנם **"אם לא יעשו בך מעשים טובים - וגאלתיך אנכי"** - שבועז שהוא משיח בן יוסף יגאלנה לבדו, ללא חיבור עם משיח בן דוד. ואז, שהגאולה באה רק מצד משיח בן

נבואות ה' לאחרית הימים

"שְׁכָבִי עַד הַבֹּקֶר"

[הבקר - קץ האחרון שהוא בחסד ולא בזכות].

יוסף, שהוא צד הדין, יש את שתי החסרונות:

א]. שלא יגאלנה אלא בקץ האחרון של משיח בן יוסף.

ב]. שהגאולה באה בדין ובסורים (ועי' זו"ס חות לעיל

עמוד תקל"ב - "אלוהים נמח"ל" חות עמוד קל"ז - קל"ח -

"תיקונים חדשים" לרמח"ל, סוף תיקון ל"ג - ביאורי אגדות

לגר"א ברכות נז, א).

משיח בן יוסף גואל - גם כש"השיב אחר ימינו"

אח"כ כתוב (רות ד, ה-ו) שבועז שהוא **"משיח בן יוסף"** מבקש מפלוגי אלמוני שהוא

"משיח בן דוד" שיתחבר אליו וכן"ל, אמנם אומר לו משיח בן דוד:

"ויאמר הגאל לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי, גאל לך אתה את גאלתי

כי לא אוכל לגאל".

וביארנו חז"ל (זוהר חלק חות סג):

"מקאן שְׁשֵׁנִי מְשִׁיחִים הֵם, גואל קרוב וגואל רחוק. גואל קרוב מצד הדין [= משיח

בן דוד]. גואל רחוק זה משיח בן יוסף, וזהו המשיח שְׂבָא ראשון.

לא אוכל לגאל לי - שְׁהָרִי הֵימִין שְׂבָא ראשון, שְׂבָא (אליהו ב) ה'שיב אחר ימינו'".

וביאר הגר"א חבר זיע"א ("אפיקי יס" ענת קד, ד"ה פ"א כפופה) שאין ישראל עושין

רצונו של מקום (ועיין נחומא נשלת, טו). ולכן משיח בן דוד אינו יכול לגאול.

אמנם משיח בן דוד אומר למשיח בן יוסף:

"גאל לך אתה את גאלתי. שְׁהָרִי מְשִׁיחִים בן יוסף בא ויגאל תראשון".

כלומר, גם במצב זה שאין ישראל עושין רצונו של מקום - משיח בן יוסף מתחיל את גאולתו, שהיא קיבוץ גלויות (וכדעני הגר"א חכר סבוכא "מענינא דיומא"). וא"כ הקיבוץ

גלויות הוא גם כשאין ישראל עושין רצונו של מקום.

"אמר בך" [כשגזע הקץ האחרון של ימות משיח בן דוד - הקב"ה יכריח את ישראל לעשות תשובה שלימה, ואז] **מתעורר הדין הגנוז**, שהוא גנוז לשני הצדדים הקלוי, צדיק

[משיח בן יוסף] וצדיק [משיח בן דוד]... **ובזה יקומו ויתחברו** [שני המשיחין] **בתשוקה**

בגניזה, לעשות תולדות ופרות בעולם [נשמות חדשות של הגאולה], ואז ימין ה'

רוממה" [שהוא הגאולה השלימה שבאה ברחמים גדולים].

בתחילה "קיבוץ גלויות" - אח"כ "חבלי משיח" - ואח"כ תשובה

ומאזתם קולות שהיא נותנת, שהם שְׂבָעִים, פְּנֵגֶד שְׂבָעִים תבות של יענך ה' ביום צרה,

נפתת רחמה... להוליד שני משיחים".

הרי פלוגי שהוזהר כרך יחידיו ג' דברים - שהם באים ביחד באותו הזמן:

א]. **צרות עקבא דמשיחא** ששנו במשנה סוף מסכת סוטה ("אנשי סיל וסוכבו" וכו' עד

"והיו ב'ק"ר").

ב]. **חבלי משיח** ["הקבלים והקדקים של הצדיקים... שהם באים לאחר שישאר חזורים מגלותם.

וכנ"ל בתיקונים חדשים לרמח"ל"]

ג]. **תחילת הלידה** ["באותו זמן נפתת להוליד את המשיח..."].

ואח"כ חזורים בתשובה שלימה, ונגאלים בגאולה שלמה ע"י משיח בן דוד.

[את כריית שלוש הדברים הללו יחד - רואים ג"כ בדברי הרמח"ל ("אלוי במנוס" עמוד כ"ג):

ואפרש לך עתה מהו "דרא דמשיחא" - הנה אמרו ר"ל **"בעקבא דמשיחא** חוצפא יסגא" (סוטה

מט). וענין זה הוא כי בעקבות משיחא יהיו חבלי משיח... וכל הדורות התלויים שם [בעקבות של

הקדושה] נקראים "דרא דמשיחא" משם, שהוא [המשיח] מתקשר בהם קשר גדול... והנה מצד

העקבות באות הדורות היו ראוין להמצא חבלי משיח".

הגר"א

"הגלות" - הריון. "חבלי משיח" תחילת לידה

גם בדברי הגר"א, רואים יסוד זה, ש"חבלי משיח" שתפקידם לעורר לתשובה - הם רק

לאחר שנסיימה הגלות, וממילא יוצא, שעם ישראל חזורים מגלותם עוד לפני שעשו

תשובה שלימה:

שהנה כתב הגר"א (זוהר משפטים קיט, ב. ד"ה שחכות):

"ושבעין קלין [שצווחת השכינה בתחילת הגאולה] הן שבעים שנה, והן נקראין חבלי

משיח, שכל הגלות דומה להרה שמתקרבת הלידה כל יום, והגאולה דומה ללידה,

כמ"ש (שערי סו) "היולד גוי כו' כי לידה ציון כו"..." וכשיושבת על המשבר זהו חבלי

משיח".

המושג "יושבת על המשבר" - נמצא במסכת שבת (קכט, א), ונתבאר היטב ב"ערוך

השולחן" (לוח חיים סג, ד): **"ומאמיני נקראת יולדת שמונת לחלל עליה את השבת**

כשצריכה - משתשב על המשבר, והיינו שאחזקה צירים וחבלים..."

א"כ התמונה ברורה:

בתחילה "הריון" - והוא שנות הגלות.

אח"כ "יושבת על המשבר" - והוא שבעים שנה של "חבלי משיח", שאינם נקראים "שנות

הגלות", אלא מאז היא כבר נקראת "יולדת בעת לידתה", וכמו שכתב הגר"א בפירושו

לזוהר אחרי (סג, ב) על השבעים קולות הללו שהשכינה צועקת בעת חבלי משיח:

"השכינה צועקת בשבעים שנים בתראין על לומדי תורה על דוחק גדול שיהיה להם... רומז אל מה שאמרו (כ"ב ט"ו) דאילה בשעה שכורעת לילד, מכנסת ראשה בין ברכיה

וצועקת... "וצועקת בעת לידתה" - הן השבעים שנים הנ"ל. וע"י נשיכת החיווי

לתלמידי חכמים בעניות היא יולדת משיח".

[יש להוסיף שני דברים: א. חבלי משיח באים לנער וזהמת הגלות שנשארה על ישראל גם לאחר

שחזרו לארץ ישראל. וכמ"ש הרמח"ל ("אלוי במנוס" עמוד כ"ב): "כי חבלי משיח לא היו צריכים, כדי

אלא כמו חיובת הקבר הצריך להפריד מן האדם הוזהמת שנדבק בו, כן היו צריכים החבלים כדי

להפריד מישראל וזהמת הגלות".

ב. מה שנתפלל הרמח"ל, שה' יציל את עם ישראל מ"חבלי משיח" מכת "הנהגת היחוד" ("תפילות נמח"ל" תפילה ס"ב). - ועיין בגליון 53, סיון תשע"ח, שזה במויח לעוסקים בספר זוהר

שמשריש אמונת הנהגת היחוד, ועי"ז הם כבר זוכים לתשובה וגאולה שלימה].

(וראה עוד בגליון 20 כמזכיר "נבואות ה'" - עקבתא דמשיחא").

מהר"ל דיסקין - והג"ר אליהו גוטמכר זצוק"ל
כתב הגאון ר' אליהו גוטמכר זצוק"ל: 'ואצלי כבר ברור שאם יקיימו ישראל שיתחילו לעבוד אדמת הקדש בסך ק"פ ששפות שיהיה התחלת האמולה. ושוב יגמור השם."

"... ושאלתי את פה קדוש הגאון המנוח אדמו"ר מהר"ל [דיסקין] זצוק"ל אם דעתו מסכמת לדבריו, והשיב כי הגאון רבי אליהו לא מסברת עצמו אמר, אלא **מדברי חז"ל המה, וכל אחד מחיוב להאמין ולהסכים. ואז ראיתי והבנתי שהוא מסכים לדברי הגר"א גוטמכר, וכן הראה לי הלכה למעשה** שהשתדל עבורי בעת שעסקתי בקנין אחזת ארבל' (הקדמת 'איך נאמן', ע"ע 'מדברי רבותינו - מהר"ל דיסקין' - גליון 18).

תלמידי ונאמני מהר"ל דיסקין - חברי 'אגודת מיסדי הישוב' - על דעתו

מתוך ספר 'הברית והזכרון' - ספר התקנות של 'אגודת מייסדי הישוב', תלמידי מהר"ל דיסקין מייסדי העיר פתח תקוה בהכוננתו.

בשער הספר כתוב הפסוק:

'ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם:

ונטעיתם על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' א-להיך' (נעמוט ט' - יד טו).

ובהקדמת הספר מובא הפסוק:

'שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה' (ירמיה לט).

לכול שועת אחינו בארצות פזורים, העולה עד לב השמים, כי הקיפום חבלי יולדה צרה כמבכירה. לעומתם יענה הד הרים קול גדול ונורא, קול שדי חוצב להבות, קול מבין הררי קודש 'שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה'.

עד מתי תחבקו חיק נכריה? **ארצכם החמודה מדבר, עריכם הקדושות שממה, ואין איש שם על לב, ואין מכס חולה על זה? כל מאויכם בבלות בטוב ימיכם, לצבור הון, לאסוף עושר, לבנות היכלי עונג, ולהרקיץ קרן המסחר בארצות אחרות. עד אנה תצפו צפית הבל כי זאת המרגעה וזאת המנוחה, ותאמרו כי שלום שלום ואין שלום, כי אחת דיבר אליכם בקדשו 'ובגויים ההם לא תרגיע ולא תמצא מנוח, רק זאת המרגעה וזאת לכם המנוחה - 'שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה'...**

על כן אחינו היקרים קומו והתעוררו ובואו לעזרת ה' בגבורים, ולא אותנו לבד אתם עוזרים, כי אם גם אותכם, בבואכם בברית עמנו להגדיל ולהאדיר את כח חברתינו - **תשועה גדולה תצמח לכל ישראל, וגאולה תהי' לארץ'.**

ובהמשך ההקדמה (נעמוט כ):
'ונתתי לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלתה מארץ מצרים' (ואע"כ, ז, יז).

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו - על שיבת ישראל לארצם (חלק ג)
מהר"ל דיסקין ותלמידיו זיע"א

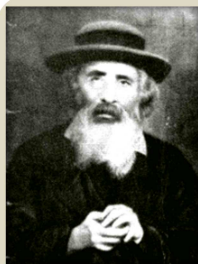
גלוי וידוע לכל יושבי תבל, כי שינוי העתים וחילופי הזמנים היורדים משמים ארץ - **לאט לאט**, אף אם אמנם הם גדולים ונוראים, עד אשר **אם נערוך ראשיתם מול תכליתם, הם רחוקים כרחוק מזרח ממערב**, והדבר נהפך משרש - ממספד למחול, מאפילה לאור גדול, משעבוד לגאולה, בכל זאת **יען לאט מהלכם** ונאחזים ביתר ילדי הזמן, יתעלמו עקבי השונים והחליפות המשתנים מרגע לרגע... לא נרגיש בעצמינו איך מרגע לרגע אנחנו הולכים ומתקרבים אל מחוז חפצינו אל תכלית הטוב... אשר אנחנו יוצאים מן החושך ומתקרבים אל האור לאט לאט, אשר הולך ואור עד נכון היום, עד אשר תפיץ השמש קרני אורה על כל פני תבל...

עלינו המצוה והחובה להתעורר ולפתוח עינינו ולהביט על מעשי ה'... ואם אך נפתח עינינו לא נצטרך להביט למרחוק - כי אם עד חמש עשרה שנה, הנה גם אז היה מצבינו נורא מאוד, כי ישבו בביתנו באימה ופחד, ואם הלכנו בשוק הי' מגור מסביב, ומחוץ לעיר הי' אימת מות שוד ורצח. וכנסות צללי ערב סוגרו כל שערי העיר על מסגר, והנשאר בחוץ היה מאכל למלתעות כפירים....

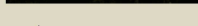
מה גדלה שמחתנו בראותנו את חברת **מאה שערים** בנויה לתלפיות, ומה תגלגלה כליותינו על חברת **משכנות ישראל** המתנוססת בהדרה, האח! האח! בראותנו

חברות **אחתי ישראל, בית יעקב, נחלת שבעה, ויתר בנות ירושלים**, סביבה משובצים בפאר עדים ומתנוצצים כספירים ביפעת זהרם, ובכולם מלאים בני ציון היקרים, שוכנים שמה שלום ושקטים בטוחים ושאננים, ואין פרץ ואין יציאת ואין צוחה ברחובותיהם.

וכאשר עמדנו וארנינו אותם בפעם הראשון - [ובספקיה אחת אנו מסתכלים ג"כ על מה שהתפתח במשך השנים] - **חרצנו משפטינו כי הדבר הזה מבשר לנו צבא רב** - שזה ימשיך בריציפות עד הגאולה השלימה, כי כאשר פתחה ירושלים עיר הקודש את חיקה והרחיבה מקום אוהלה להביא בניה אליה, כן גם תמחר ותחיש ארצינו הקדושה להביא גם בניה עליה ותחליץ להם משוד תנחומיה להשיבם ולענגם מטובה, ועוד נצא השדה ואנחנו נהי' הראשונים לסול המסילה לשאר עם ה' וישובו בנים לגבולם, ויחדדו ויאתנו בני ציון היקרים מארץ שבים, עד אשר יקבץ ה' עוד עליו לנקבציו... ופתאום יבא האדון אל היכלו אשר אתם מבקשים, ואלוה כל קדושים עמו'.

'ושבתי בשלום אל בית אבי' - רמז לשיבת ישראל לארצם
[בארץ ישראל - זוכים לאלקות של השי"ת, ולקיום מצוותיו] וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי... **ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים** (נבליקט כה, כ-כג).
...דעיקר כוונתו היתה שה' יחזירנו לא"י, דהייש ב"ח"ל דומה כמי שאין לו אלוה וכל הדר ב"ח"ל כאלו עובד ע"ז (וכמובן בכתובות דף ק"י ע"ט). וגם היתה כוונתו שכשיחזור לא"י - ישמור שם כל התורה, כמבואר בפ"י הרמב"ן ז"ל, שהאבות שמרו את התורה בעיקר רק בארץ ישראל. וזהו הכונה: **'ושבתי בשלום אל בית אבי' - היינו לארץ ישראל. 'והיה ה' לי לאלהים' - היינו דשם יעבוד את ה', וישמור תורתו בכל פרייה ודקדוקיה** (מהר"ל דיסקין ע"ה), פקטת ואל - נבליקט, עמוד ע'.

א.ה. יש בדברי מהר"ל דיסקין שלשה חלקים, וכשנדקדק נמצא את כולם מבוארים בדברי חז"ל: ברישא של הפסוק: **'ושבתי בשלום אל בית אבי' - הוא מבאר שהמעלה בזה היא, מצד שהוא שבי לארץ ישראל, שהרי יצחק גר בארץ ישראל.**

דבר זה [שהפסוק **'ושבתי בשלום אל בית אבי' - הוא מצד מעלת ארץ ישראל**] מבואר בכמה מקומות מדברי חז"ל אשר יובאו להלן, וביניהם במדרש תנחומא (ולא סימן ח): 'ארץ שחמדה אבות העולם... **יעקב נתתה לה, שנאמר את יהיה א-להים עמדי וגו' ושבתי בשלום אל בית אבי**. [בזוה"ק יוצא ק"ב, ב: ביאר בזה מעלה נוספת].

ועוד מבואר בזוהר פרשת ויצא (קמח, ז) שכל הפרשה של יציאת יעקב מבית אבי מבאר שבע - הוא רמז כשיצאו ישראל מבית המקדש והגלו בין העמים, וממילא **'ושבתי בשלום אל בית אבי' - הוא רמז לשיבת ישראל מהגלות לארצם.**

וכן מפורש בתיקוני זוהר חדש (דף כז, ב' מ"פ גר"ל): **'ועקב בגין דחזא ברוח קודשא דוחקא דגלותא בתראה. אמר 'ושבתי בשלום אל בית אבי' - דא מקדשא'.**

ב. ולגבי הסיפא של הפסוק, **'והיה ה' לי לאלהים' - הוא מביא שני ביאורים: הביאור הראשון: שכאשר יעקב יחזור לארץ ישראל - השי"ת יהיה לו אלוה - [דהיינו לאב ולפטרונו. לספק כל צרכיו ולקוט שמשני כל כך רמז פס]. וזהו מצד דברי חז"ל במסכת כתובות (ק"ב, ז): 'ת"י: לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדבר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה, שגם: לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים...'**

דבר זה מבואר בתוספתא (עבודה זרה פ"ד כ"ה):

'הרי הוא אומר 'ושבתי בשלום אל בית אבי, שאין תלמוד לומר 'והיה ה' לי לא-להים, ואומר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לא-להים - כל שכן שאתם בארץ כנען הריני לכם לא-לוה, אין אתם בארץ כנען כביכול איני לכם לא-לוה'.

ג. הביאור השני בדברי הפסוק **'והיה ה' לי לאלהים: שכאשר יחזור לארץ ישראל - יוכל לקיים המצוות כראוי, ועל זה הוא מציין לדברי הרמב"ן (נבליקט כה, כ):**

'וישמור משמרתו... שהיה אברהם מקיים ומשמר את התורה עד שלא נתנה... ויש לשאול, אם כן אין הקים יעקב מצוה, ונשא שתי אחיות, ועמרם נשא דודתו... והא"י אפשר שיהיו נוהגים בזה בתורה במה שאסר אברהם אביהם על עצמם... והוא יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ללכת בדרכיו...'

והנראה אלי מדעת רבותינו, שלמד אברהם אבינו התורה כולה... ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה, ושמירתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא האחיות, וכן עמרם, כי המצוות משפט א-להי הארץ הן, אף על פי שהוזהרו בחובת הגוף בכל מקום (קדושין לו, ז), וכבר רמזו רבותינו הסוד הזה (ספרי דברים פסוק מ), ואני אעירך בו בעז"ה (ויקרא יח, כה; דברים יח, יח).

דבר זה מבואר בזוהר הקדוש פרשת ויצא (ק"ב, ז): **'דבר אחר ושבתי בשלום אל בית אבי, ששם היה הארץ הקדושה, שם אשתלם. והיה ה' לי לאלהים. במקום הזה אעלה מדרגה זו לדרגה אחרת כראוי, ושם אעבד עבודתי'.**

הביאור השני בדברי הפסוק **'והיה ה' לי לאלהים: שכאשר יחזור לארץ ישראל - יוכל לקיים המצוות כראוי, ועל זה הוא מציין לדברי הרמב"ן (נבליקט כה, כ):**

הגאון רבי זרח ברוורמן - תלמידי מהר"ל דיסקין זצוק"ל

בתקופה ההיא דנו בהקמת מדינה יהודית, על חלק משטחה של ארץ ישראל. חדשות אלה העסיקו את הרחוב היהודי בארץ. באותם ימים שאל רבי זרח ברוורמן את הגר"ז

[הגאון רבי ישראל זיסל דבוריץ], האם השמועות על תוכנית החלוקה נכונות? **כאשר הגר"ז אישר את דבר השמועות הגיב רבי זרח ואמר: 'אין! אין! כנראה שהגאולה באה!'**

אמר לו הגר"ז: 'רבי הידוע אתה מי הם האנשים שלהם ימסור את ארץ ישראל? הרי אלה הם חברי

הקומוניסטים שברוסיה אשר הרגו את הצאר הרוסי ניקולאי, וסגרו את בתי הכנסת, ואת הרבנים החשובים שלחו לסיביר. אלה עתידים להיות ראשי הממשלה!'

ענה לו רבי זרח: 'אל דאגה! הן לב מלכים ושרים ביד ה'. וכאשר יהיו מלכים ושרים מישראל הרי הם יהיו בידי ה', וה' הרי הוא כל יכול... (יכול לז' על האמן רבי יצחק יוסל דבוריץ זצוק"ל. עמ' רנ"ב).

4 נביא תקלה אחת באיו הפלגה החזון איש זצוק"ל סמך להלכה למעשה - על סמך הקביעה משמשים לא מביא תמלה לידיו של הג"ר זרח ברוורמן זצוק"ל:

כך מספר ר' משה פרידמן נאמנם של גדולי ישראל ומומחה לעניני אתרוגים: 'שהחזון איש הגיע ארצה, היה זן אחד שהוא אחז ממנו מאד, זה היה הזן שגידלו יהודי ירושלים. רבי זרח ברוורמן גידל את הזן הזה שהיה משכם. החזון איש אמר על רבי זרח ברוורמן שאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידי, ואם הוא השתמש באתרוגים הללו אז הם בסדר ואינם מורכבים' (מוסף יתד, סיכות תשמ"ח).

5 וראה ב'האשה על החומה' (ח"ב, עמוד 140 - 141): **שהגאון רבי זרח ברוורמן זצוק"ל הוזכר לעיל - ביאר בשם הגר"ח זוננפלד זצוק"ל, שהמרגלים 'משבאו לארץ ישראל שרתה עליהם רוח הקדוש וראו גם את הדור שלנו עם 'ציונים', ותנהלו ואמרו: אם כך, מוטב להשאיר במדבר ולא להכנס לארץ... ועל זה ענו להם וישע וכל: 'למרות הכל עלינו ולרשת את הארץ. ולעמוד בכל הכסיונות, והבדי כבשי דרומאנא למה לנו. וזה היה חטאם של המרגלים, כי לא היה להם להתחנך נגד מה שצוה ה' ולהרחיק אחר הכשחות'.**

1 בגליון הקודם הבאנו ממהר"ל דיסקין זיע"א, שאמר: 'כי ההתעוררות של אהבת הארץ הנעשה והנשמע במחנה העברים - ראייה גדולה שיתקיים הקיבוץ כשיטת הרמב"ן ז"ל ודעויהם, שהנביאים נתבואר על קיבוץ גלויות - קודם ביאת המשיח' (הקדמת 'ציר נאמן', הובא בספר 'השרף מבריק' עמוד 383). וכן ביאר מאמרם ז"ל יזכו - עם עננא שמאי - ע"י נסים ונפלאות, לא זכו כבר אנשא - תהיה אתחלתא דגאולה ברישון הממשלות.

אהבת ארץ ישראל של מהר"ל דיסקין זיע"א היתה מן המפורסמות לשם דבר - בהיותה מיוחדת במינה וטופחת על מנת להטפיע על מקורביו שגם הם נעשו 'אוהבי ארץ ישראל' גדולים, כפי שאנו רואים בדבריהם הנלהבים של תלמידיו מייסדי פתח תקוה.

הדברים מוצאים ביטוי בספרים רבים של הבקיאם בתולדות ירושלים של מעלה. דוגמא מיני רבות, נביא מתוך כתבתו של הר"ר יעקב גליס זצ"ל לזכרו של רבי משה בלוי זצ"ל: - **'אהבת ארץ ישראל ואהבת ישראל היו שזורים אצלו ביחד, מורשתם של ר' חיים זוננפלד ור' יהושע ליב דיסקין, שזכה לצקת מים על ידיהם כל חייו'.** (מוסף יתד נאמן, ערב שבועות תשמ"ו).

2 תלמיד הגרע"ק, ומח"ס חידושי שדנפד בש"ס וילנא, יקן מפורשת' עמ"ס קנים, ועוד.

3 עד כמה היה מעורב מהר"ל דיסקין בכל הפרטים ניתן לראות ממה שנכתב בכתב ההתקשרות כי 'הקושש' של מקום הישוב יכתב על שם אדמו"ר בא"ד ב'דיוק' מהר"ל דיסקין ז"ל, וכל התנהגות של החברה הייזק רק ע"פ עבודתו בכל דבר, וכל התנהגות המוסכמים ממנו, מכבר קבלנו עלינו לשמור ולעשות מבלי לנתק מין ושמאל סוכן החברה היה אדמו"ר הגאון אבדק"ק בייקס פלניא, וה' היה בעזרתו לבנות הנהרסות ולנטוע הנשמות, ותחזיה עינינו בשוה ה' שכנינו לציון במהרה בימינו אמן.